

stec
groep

Toegevoegde waarde het Gelders Eiland

Stec Groep aan gemeente Zevenaar

Lukas Meuleman & Callum Lewis
31 januari 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Leeswijzer	3
2	Economische foto het Gelders Eiland	4
2.1	Locatieprofiel het Gelders Eiland.....	4
2.2	Economisch structuur het Gelders Eiland.....	4
2.3	Recreatie-/horecasector op het Gelders Eiland: relatief veel vestiging maar beperkt aantal banen.....	7
2.4	Het Gelders Eiland heeft een relatief hoog woon-werk saldo, veel mensen werken elders.....	9
2.5	Suboptimale bereikbaarheid het Gelders Eiland beperkt vastgoedwaarde woningen.....	10
3	Toegevoegde waarde het Gelders Eiland	11
3.1	Het Gelders Eiland is goed voor een kwart van de toegevoegde waarde in gemeente Zevenaar	11
3.2	De toegevoegde waarde van de ontsluiting N811 is aanzienlijk.....	12
4	Duurzaamheids- potentie het Gelders Eiland	13
4.1	Circulaire economie grootste next economy trend van invloed op het Gelders Eiland.....	13
4.2	Er is circulaire potentie op het Gelders Eiland	13
4.3	CO ₂ -uitstoot onder kleinschalige bedrijvigheid beperkt op het Gelders Eiland	14
5	Beleidsambities	15
5.1	Provinciaal, regionaal en gemeentelijk beleid bieden kansen maar ook belemmeringen voor Gelders Eiland	15
5.2	Oplossen 'knelpunt Witte Kruis' sluit aan bij gemeentelijk en provinciaal beleid.....	15

Bijlage 16

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Gelders Eiland is een gebied binnen de gemeente Zevenaar en komt grotendeels overeen met de voormalige gemeente Rijnwaarden. De N811 is (nagenoeg) de enige ontsluitingsweg van het gebied. Deze ontsluiting lijkt momenteel niet optimaal: de ontsluiting loopt via de kern Babberich of door Zevenaar. De gemeente Zevenaar verkent de mogelijkheid om het Gelders Eiland sneller, veiliger en met minder overlast te ontsluiten. Om een zuivere afweging te maken om al dan niet te investeren in een nieuwe en/of verbeterde ontsluiting brengen we de economische (toegevoegde) waarde van het Gelders Eiland in beeld. Hierbij hebben we aandacht voor thema's als werkgelegenheid, bedrijfsvestigingen, woon-werkverkeer, toerisme en recreatie en duurzaamheidsambities en -kansen.

1.2 Leeswijzer

Dit rapport is opgebouwd uit vijf hoofdstukken, na het inleidende hoofdstuk en een locatieprofiel van het Gelders Eiland volgt er een economische foto van het Gelders Eiland waar de economie van het gebied wordt toegelicht. Specifiek worden naast de economie in het algemeen bedrijventerreinen, solitaire locaties de recreatie-/horecasector en woon-werkstromen besproken. Daarna zetten we in hoofdstuk drie de toegevoegde waarde van de bestaande economie uiteen. Vervolgens gaan we in op de duurzaamheidspotentie van het Gelders Eiland. Als laatste bespreken we het beleid dat er al ligt op het gebied van mobiliteit, leefbaarheid en duurzaamheid – op verschillende niveaus – wat het Gelders Eiland betreft.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

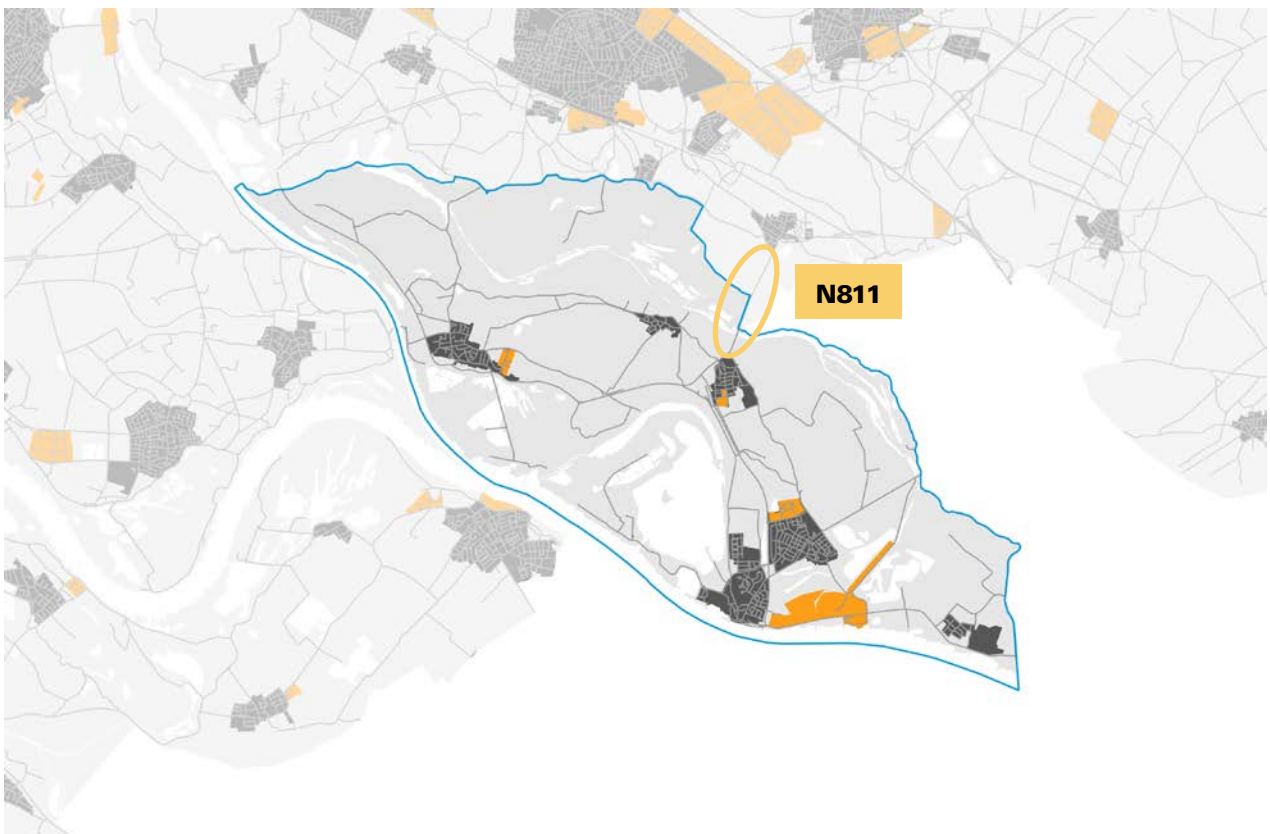
- Het Gelders Eiland vertegenwoordigt een grote economische toegevoegde waarde voor Zevenaar. Er wordt op het Gelders Eiland jaarlijks circa € 323,5 miljoen toegevoegde waarde gegenereerd.
- Naar verwachting is er een langjarig toenemende werkgelegenheid op het Gelders Eiland.
- Solitaire locaties (steenfabrieken, palletfabriek, scheepswerf) zijn de belangrijkste economische pijlers van het gebied.
- De recreatiesector kent veel bedrijven op het Gelders Eiland en is een belangrijk onderdeel van de vrijetijdseconomie van Zevenaar en de Liemers. De recreatiesector is bovendien van groot belang voor het creëren van voldoende draagvlak voor voorzieningen en de leefbaarheid van het gebied.
- Het Gelders Eiland kent een grote woon-werkpendel, veel mensen woonachtig op het Gelders Eiland werken elders, deze pendel vertegenwoordigt een forse economische waarde.
- De totale toegevoegde waarde van het Gelders Eiland vertegenwoordigt circa een kwart van de toegevoegde waarde in geheel gemeente Zevenaar.
- De N811 is op zijn minst betrokken bij circa € 176 miljoen gegenereerde toegevoegde waarde (woon-werkverkeer en transport).
- Er is circulaire potentie op het Gelders Eiland: één op de tien werknemers op het Gelders Eiland werkt in een sector met hoge circulaire potentie.
- CO₂-uitstoot van kleinschalige bedrijvigheid op het Gelders Eiland is beperkt.
- Bedrijven in grote solitaire locaties zijn sleutelfiguren voor verduurzaming van het Gelders Eiland. Deze bedrijven kunnen op verschillende manieren hun CO₂-uitstoot verminderen.
- Er is vanuit regionaal en provinciaal beleid ruimte en budget voor nieuwe infra – zoals een ontsluiting van het Gelders Eiland richting de A12 – mits er een duidelijk knelpunt is: vanuit economisch oogpunt zien we een duidelijk knelpunt voor het gebied.

2 Economische foto het Gelders Eiland

2.1 Locatieprofiel het Gelders Eiland

Het Gelders Eiland is een gebied ten zuiden van Zevenaar waarin de kernen Spijk, Aerdt, Pannerden, Lobith, Tolkamer en Herwen gelegen zijn (zie figuur 1 voor een illustratie van het gebied). Tot 2018 waren de zes dorpen op het Gelders Eiland verenigd in de gemeente Rijnwaarden, tegenwoordig valt het Gelders Eiland onder de gemeente Zevenaar. Het Gelders Eiland wordt voornamelijk ontsloten door de N811 in noordelijke richting. Het gebied wordt gekenmerkt door een open polderlandschap met veel waterpartijen, recreatiemogelijkheden en verbinding met de Rijn. Daarnaast zijn in het gebied vijf bedrijventerreinen gevestigd en een aantal grote solitaire bedrijfslocaties, voornamelijk langs de Rijn. Het Gelders Eiland is bovenal een woongebied: mensen wonen op het Gelders eiland en werken veelal elders.

Figuur 1: Ruimtelijke structuur het Gelders Eiland (kernen in donkergrijs, bedrijventerreinen in oranje)

Bron: Diverse bronnen PDOK, 2019. Bewerking: Stec Groep, 2019.

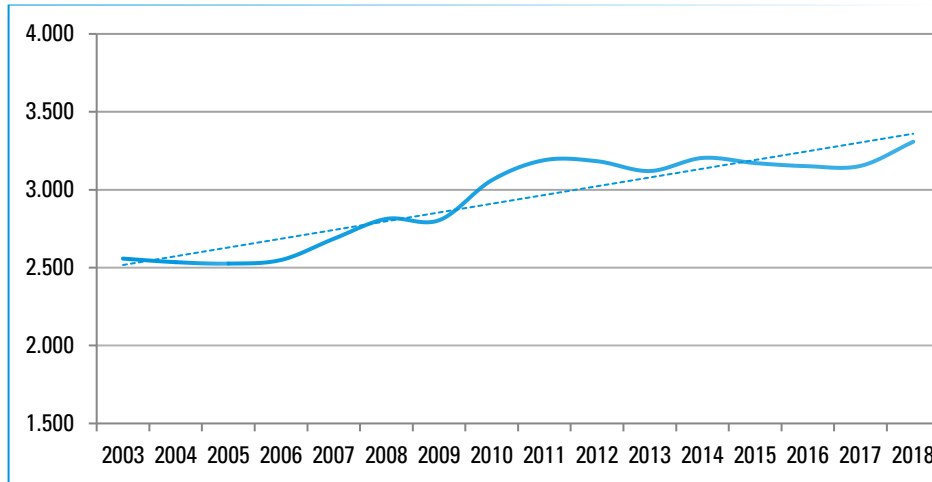
2.2 Economisch structuur het Gelders Eiland

Momenteel 3.300 werkzame personen op Het Gelders Eiland en werkgelegenheid stijgt al jaren

In 2018 woonden er een kleine 11.000 mensen en werkten er circa 3.300 mensen op het Gelders Eiland, zie figuur 2. In de periode 2003 - 2018 steeg de werkgelegenheid op het Gelders Eiland fors: een totale groei voor de periode 2003 tot 2018 van circa 29%. De ontwikkeling van de werkgelegenheid op het Gelders Eiland is vrij stabiel al lijkt na een afvlakking van de groei tussen 2010 en 2017 er sinds 2018 juist weer een

forse stijging te hebben voorgedaan. Momenteel (peildatum juni 2019, bron vastgoeddata.nl) zijn er zo'n 200 bedrijven op het Gelders Eiland met meer dan 1 werknemer gevestigd, zie ook figuur 4 op de volgende pagina.

Figuur 2: Ontwikkeling werkgelegenheid totaal het Gelders Eiland

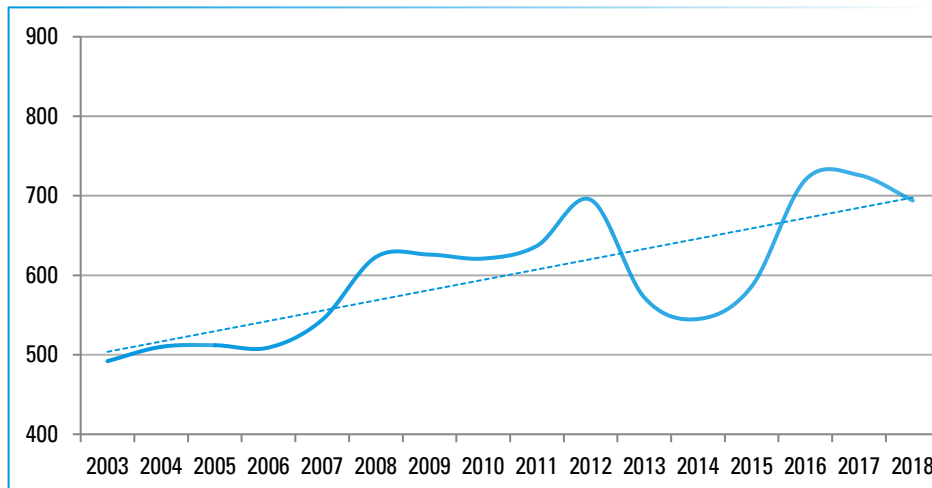

Bron: PWE Gelderland, 2019.

Aantal banen op bedrijventerreinen op het Gelders Eiland groeit naar 700

Het Gelders Eiland kent 5 bedrijventerreinen; Spijksedijk, Halve Maan I & II, Herwen 1992 en Industrie Terrein Pannerden. Deze terreinen zijn samen goed voor circa 73 hectare netto voorraad bedrijventerrein. Spijksedijk is verreweg het grootste bedrijventerrein op het Gelders Eiland met circa 55 hectare uitgegeven terrein. In 2018 werkten er circa 700 mensen op bedrijventerreinen op het Gelders Eiland, daarmee is circa 27% van de werkgelegenheid op het Gelders Eiland op een bedrijventerreinen gevestigd. De werkgelegenheid op bedrijventerreinen stijgt sinds 2003, van circa 500 naar 700 banen (zie figuur 3). In de jaren 2012 t/m 2015 zien we een significante afname van de werkgelegenheid. Deze afname is vooral waar te nemen in de sector 'arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer' en in de sector 'vervaardiging van overige machines en apparaten'. Deze neerwaartse trend wordt omgekeerd in 2016 door toename van de werkgelegenheid in de sectoren beveiliging en opsporing en primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout. Het aandeel werkgelegenheid op bedrijventerreinen ten opzichte van de totale werkgelegenheid op het Gelders Eiland schommelt sinds 2003 tussen 22 en 30%.

Figuur 3: Ontwikkeling werkgelegenheid op bedrijventerreinen het Gelders Eiland

Bron: PWE Gelderland, 2019.

Tabel 1: Overzicht bedrijventerreinen het Gelders Eiland

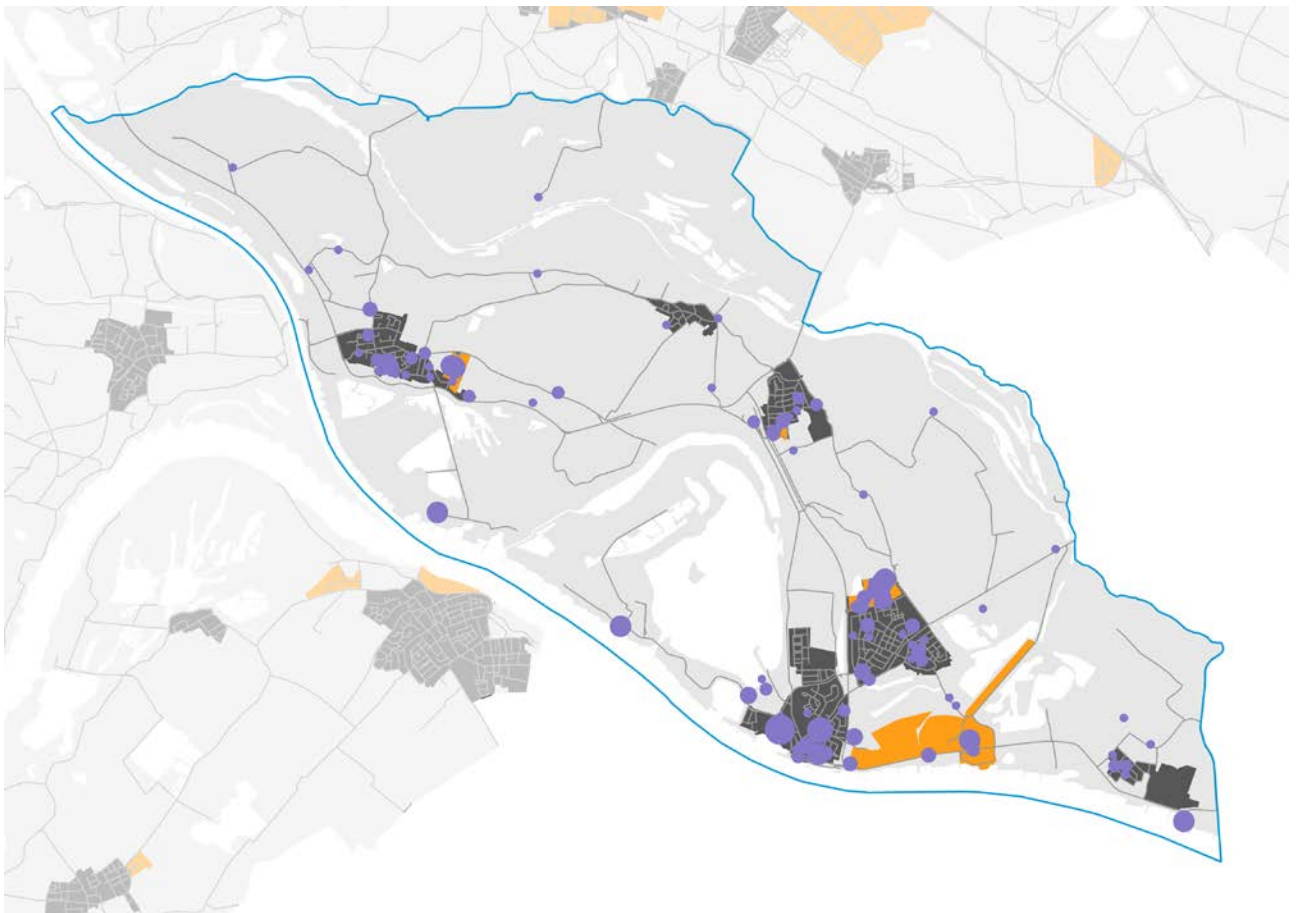
Terrein	Kern	Netto uitgegeven (IBIS)	Werkzame personen
Halve Maan I	Lobith	6,3 hectare	120
Halve Maan II	Lobith	3,6 hectare	190
Herwen 1992	Herwen	2,8 hectare	50
Industrie Terrein Pannerden	Pannerden	5,6 hectare	150
Spijksedijk	Spijk	54,6 hectare	200
TOTAAL		72,9 hectare	710

Bron: IBIS Gelderland, 2019; PWE Gelderland, 2019.

Economie op het Gelders Eiland wordt gekenmerkt door een aantal grote solitaire bedrijfsvestiging

Op het Gelders Eiland zijn ook een aantal grotere solitaire bedrijfslocaties (die niet op een bedrijventerrein zijn gevestigd), zie figuur 4. Zo zijn er drie grote steenfabrieken op Het Gelders Eiland gevestigd: Wienerberger steenfabriek, Steenfabriek Tolkamer en Steenfabriek Spijk. Deze steenfabrieken zijn samen goed voor circa 200-250 arbeidsplaatsen. Daarnaast zit in Lobith Scheepswerf De Hoop gevestigd, hier werken circa 300 mensen. De grootschalige solitaire locaties liggen langs de Rijn, opvallend hierbij is dat de meeste van deze bedrijven goederen enkel over de weg vervoeren.

Figuur 4: Vestigingen met meer dan 1 werkzame persoon op het Gelders Eiland

Bron: Diverse bronnen PDOK, 2019; Vastgoeddata.nl, 2019. Bewerking: Stec Groep, 2019. Noot: Vestigingen in het paars. De grootte van de bollen staat voor het aantal werkzame personen bij het bedrijf, bij bedrijven met grotere bollen werken meer mensen.

Steenfabrieken en scheepsbouw zijn belangrijke pijlers economie het Gelders Eiland

Wanneer we de sectorverdeling van de gehele economie van het Gelders eiland analyseren zien we de eerdergenoemde grote solitaire locaties duidelijk terug in de cijfers. Na de min of meer standaard grote sector 'detailhandel' zijn zowel het vervaardigen van niet metaalhoudende minerale producten (voornamelijk steenfabrieken) en het vervaardigen van overige transportmiddelen (voornamelijk scheepsbouw) de grootste sectoren op het Gelders Eiland. De sectoren zijn goed voor respectievelijk circa 310 en 300 werkzame personen.

Daarnaast zijn er een aantal grotere en kleinere zorglocaties op het Gelders Eiland gevestigd. Naast het vervullen van een autonome zorgbehoefte van inwoners van het Gelders Eiland, zijn deze 'bedrijven' extra in trek door de 'unique selling points', natuur en rust op het Gelders Eiland. Deze bedrijven zitten in de sector verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting en hebben gezamenlijk circa 180 werkzame personen in dienst. Ook zien we het toerisme op het Gelders Eiland duidelijk terug in de cijfers: binnen de sector eet- en drinkgelegenheden werken circa 170 mensen.

Tabel 2: Grootste sectoren op het Gelders Eiland

Sector	Aantal werkzame personen	Percentage van werkgelegenheid totaal
Detailhandel	340	10%
Vervaardiging van niet-metaalhoudende minerale producten	310	8%
Vervaardiging van overige transportmiddelen	300	8%
Verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting	180	5%
Eet- en drinkgelegenheden	170	5%

Bron: PWE Gelderland, 2019.

Op de bedrijventerreinen op het Gelders Eiland is mede door de grote Palletfabriek R. Derksen en Holland Wood (beiden op Industrie Terrein Pannerden gevestigd) de sector primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout met circa 140 werkzame personen, relatief groot. De sector is daarmee goed voor 20% van alle banen op bedrijventerreinen op het Gelders Eiland. Een andere belangrijke en grote werkgever is Wellman Recycling. Dit bedrijf is in te delen in de sector afvalinzameling en -behandeling/voorbereiding tot recycling en vertegenwoordigt een groot deel van de circa 90 werkzame personen binnen de sector. De sector recycling is hiermee goed voor 14% van de werkgelegenheid op bedrijventerreinen op het Gelders Eiland.

Tabel 3: Grootste sectoren op bedrijventerreinen op het Gelders Eiland

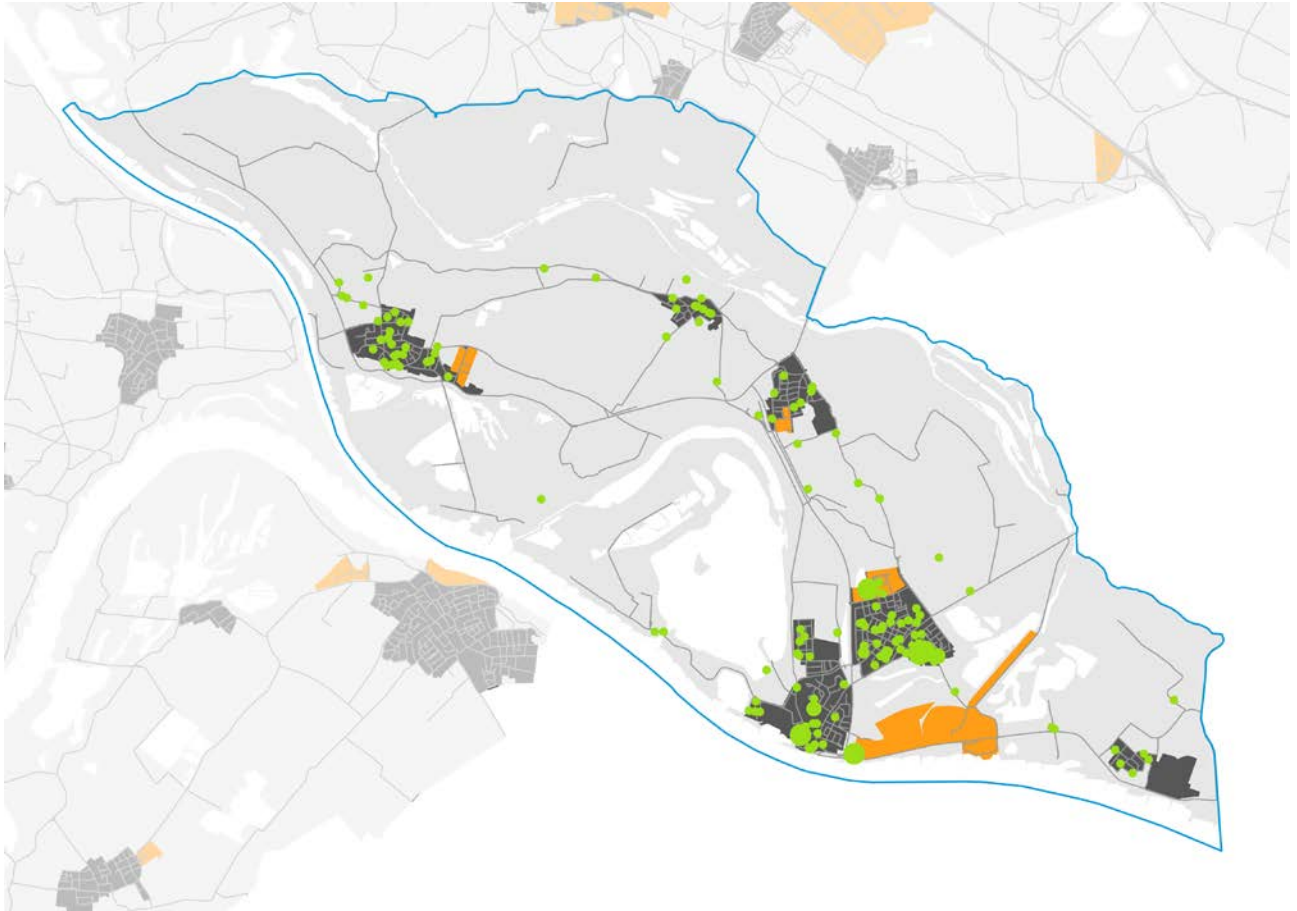
Sector	Aantal werkzame personen	Percentage van werkgelegenheid op bedrijventerreinen
Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout	140	20%
Afvalinzameling en -behandeling; voorbereiding tot recycling	90	14%
Groothandel (niet in auto's)	90	14%
Opslag en dienstverlening voor vervoer	70	10%
Eet- en drinkgelegenheden	50	7%

Bron: PWE Gelderland, 2019.

2.3 Recreatie-/horecasector op het Gelders Eiland: relatief veel vestiging maar beperkt aantal banen

Er zijn op het Gelders Eiland 170 recreatie/horeca bedrijven gevestigd¹. Deze bedrijven zijn voornamelijk geclusterd in de kernen van het Gelders Eiland, zie figuur 6. Deze sector is met 170 bedrijven echter goed voor maar 220 arbeidsplaatsen, gemiddeld dus minder dan 1,5 arbeidsplaats per bedrijf. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat veel van de bedrijven in de recreatie-/horecasector met vrijwilligers werken (denk aan een manege, een historische publiekstrekker of een sportvoorziening). Daarnaast is een groot deel van de recreatieve sector op het Gelders Eiland minder goed in cijfers te vangen.

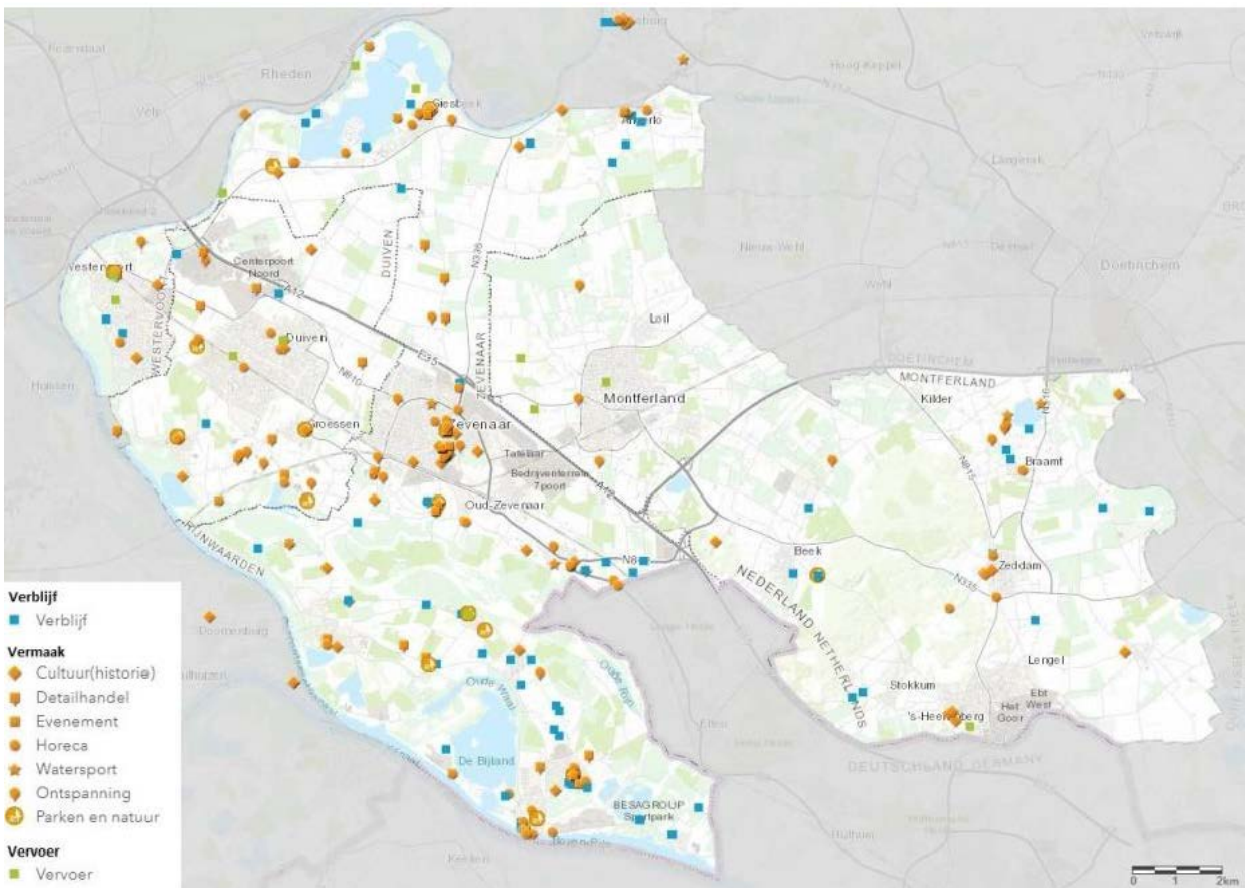
¹ SBI-secties I en R (exclusief loterijen en kansspelen), zie CBS Standaard Bedrijfsindeling 2008 Versie 2018 - Update 2019

Figuur 5: Vestigingen in de recreatieve sector op het Gelders Eiland

Bron: Diverse bronnen PDOK, 2019; Vastgoeddata, 2019. Bewerking: Stec Groep, 2019. Noot: Vestigingen in het groen. De grootte van de bollen staat voor het aantal werkzame personen bij het bedrijf, bij bedrijven met grotere bollen werken meer mensen.

Het Gelders Eiland heeft een belangrijk aandeel in de recreatieve sector binnen de gemeente Zevenaar en de gehele Liemers. De recreatieve sector (vrijtijdseconomie) in de gemeente Zevenaar is goed voor circa 7% van de totale werkgelegenheid in de gemeente, waarvan een groot deel op het Gelders Eiland werkt. Het Gelders Eiland beschikt over onder andere het recreatiegebied De Bijland (300 hectare recreatieve ruimte), verschillende wandelroutes zoals het Rijnstrengen Klompenpad, een deel van het natuurgebied de Gelderse Poort en cultuurhistorische bezienswaardigheden zoals Huis Aerdt en het Gemaal Oude Rijn. Dit zijn belangrijke trekpleisters voor dagtoeristen en ook meerdaagse toeristen die naar de gemeente Zevenaar komen. Veel van de verblijfsmogelijkheden in de gemeente Zevenaar zijn op het Gelders Eiland gevestigd (zie figuur 6) en dragen bij aan de circa 172.250 overnachtingen die jaarlijks plaatsvinden in de Liemers (bron: Toeristisch recreatieve monitor regio Arnhem Nijmegen, 2016). Een bereikbaar Gelders Eiland met gevarieerd aanbod voor dag- en meerdaagse toeristen versterkt de recreatieve sector in de gemeente Zevenaar als geheel. Vanuit de Fashion Outlet Center Zevenaar worden - door de aantrekkingskracht tot ver buiten de regio - 1 miljoen jaarlijkse bezoekers verwacht (bron: Beleidskader vrijetijdseconomie Zevenaar 2030, 2019). Een (klein) deel van deze toeristen zal mogelijk een combinatiebezoek met of een meerdaagse bezoek aan de regio overwegen. Deze bezoekers zullen daarmee ook interesse hebben in het Gelders Eiland (in de vorm van verblijf of recreatie). Een randvoorwaarde hiervoor is dat het gebied goed bereikbaar is.

Figuur 6: Toeristisch-recreatief aanbod gemeente Zevenaar

Bron: Beleidskader vrijetijdseconomie Zevenaar 2030, 2019.

2.4 Het Gelders Eiland heeft een relatief hoog woon-werk saldo, veel mensen werken elders

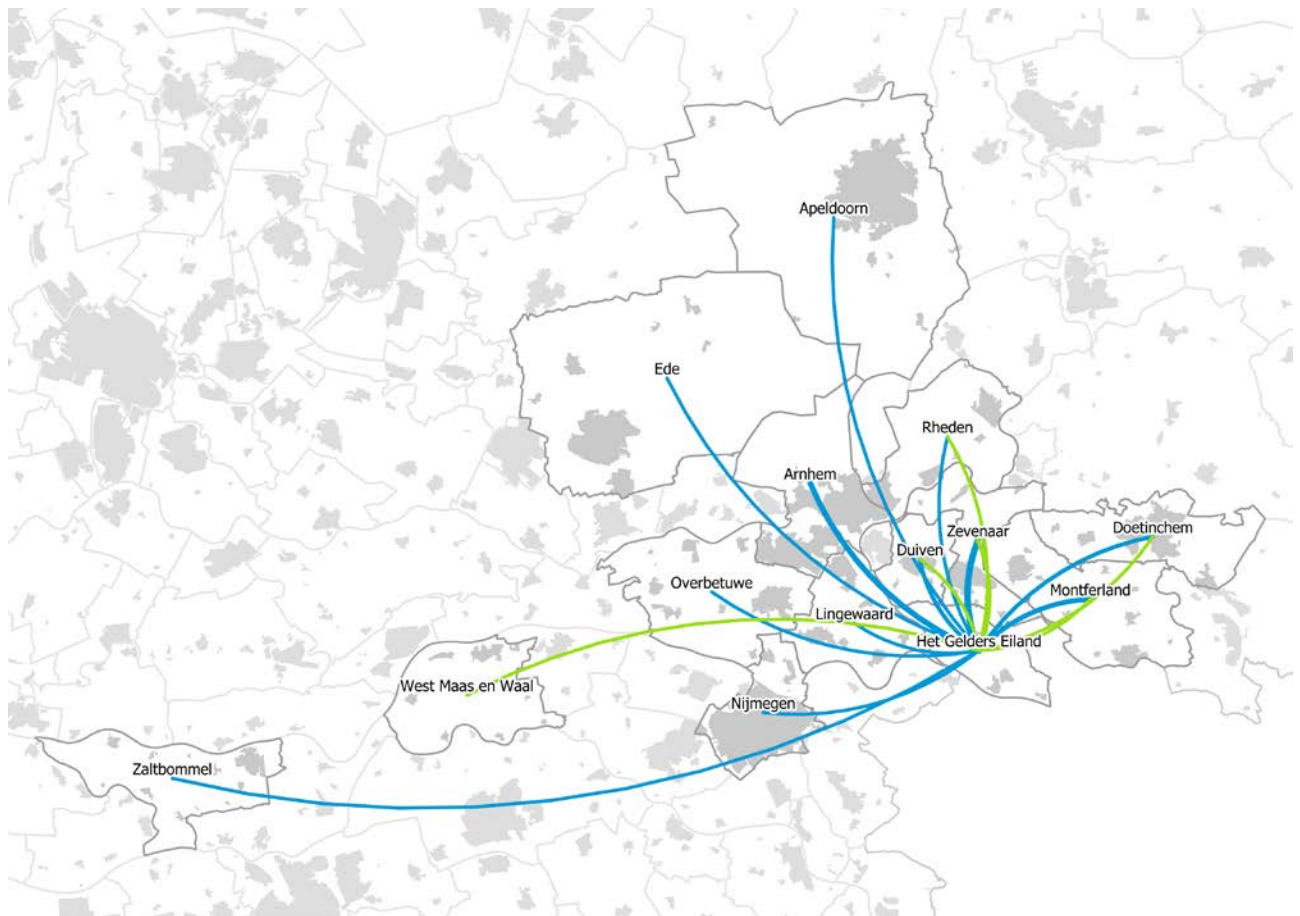
Het Gelders Eiland is een gebied met een grote uitgaande woon-werkpendel. Al jaren is deze uitgaande pendel een stuk groter dan de inkomende pendel. Elke dag vertrekken er circa 3.000 inwoners van het Gelders Eiland om elders te gaan werken, vanuit buiten het Gelders Eiland komen er dagelijks circa 600 mensen om op het Gelders Eiland werken. Vanuit Zevenaar (voor deze analyse als apart gebied beschouwd) komen circa 200 mensen om op het Gelders Eiland te werken, terwijl er dagelijks 600 mensen woonachtig op het Gelders Eiland vertrekken naar Zevenaar om te gaan werken. Grote andere uitgaande stromen gaan naar omliggende gemeente Montferland, Doetinchem en Duiven en grotere nabijgelegen steden Arnhem en Nijmegen. De verschillende kleine inkomende stromen naar het Gelders Eiland komen voornamelijk uit omliggende gemeenten zoals Montferland, Doetinchem, Duiven, Rheden en Doesburg. Circa 1.000 mensen wonen én werken op het Gelders Eiland.

Tabel 4: Grootste woon-werk stromen het Gelders Eiland (>100 personen)

Richting	Woonplaats	Werkplaats	Aantal personen
Binnen	Het Gelders Eiland	Het Gelders Eiland	1.000
Uit	Het Gelders Eiland	Zevenaar	600
Uit	Het Gelders Eiland	Arnhem	500
Uit	Het Gelders Eiland	Montferland	400
Uit	Het Gelders Eiland	Doetinchem	300
Uit	Het Gelders Eiland	Duiven	300
Uit	Het Gelders Eiland	Nijmegen	200
In	Zevenaar	Het Gelders Eiland	200

Bron: CBS, 2016. Bewerking: Stec Groep, 2019.

Figuur 7: Woon-werk stromen het Gelders Eiland (groen = inkomend, blauw = uitgaand)

Bron: CBS, 2016. Bewerking: Stec Groep, 2019.

2.5 Suboptimale bereikbaarheid het Gelders Eiland beperkt vastgoedwaarde woningen

In het rapport De Prijs van de Plek: Woonomgeving en woningprijs (PBL, 2006) is een van de voornaamste conclusies dat de functionele kenmerken van een woonomgeving - zoals bereikbaarheid van werkgelegenheid en de nabijheid van snelwegen (buiten steden) - belangrijke positieve invloeden hebben op de waarde van koopwoningen. Op het Gelders Eiland zijn - volgens deze redeneerlijn - de woningen minder waard omdat het aantal banen dat bereikbaar is relatief laag is en de snelweg relatief moeilijk bereikbaar is. Een goede ontsluiting van het Gelders Eiland draagt dus bij aan een sterke economie en is eveneens een randvoorwaarde voor een gezond functionerende recreatieve sector. Op deze manier draagt een goede bereikbaarheid eveneens bij aan de leefbaarheid van het gebied. Naast voldoende draagvlak voor voorzieningen betekent een verbeterde bereikbaarheid dat krimp van de bevolking wordt tegengegaan en de kwaliteit van de leefomgeving hoog blijft. Dit heeft vervolgens een positieve invloed op de woningwaarde van het gebied. De kwaliteit van de leefomgeving is lastig specifieke in euro's uit te drukken. Om toch enig gevoel te geven maken we inzichtelijk wat de huidige waarde van de woningen op het Gelders Eiland is en tonen we wat een procent groei of krimp van die waarde in euro's betekent:

- Momenteel zijn er op het Gelders Eiland circa 4.800 huizen gevestigd (bron: CBS Statline, 2019).
- De gemiddelde woningwaarde per woning is circa € 173.250 (aanzienlijk lager dan het Nederlandse gemiddelde van circa €230.000).
- De huidige totale waarde van alle woningen op het Gelders Eiland is daarmee circa € 832,3 miljoen.

Stel dat door een afnemende leefbaarheid van het gebied de aantrekkelijkheid van het gebied achteruit gaat en de gemiddelde woningwaarde bijvoorbeeld met 1% daalt, betekent dit een waardedaling van in totaal ruim 8,3 miljoen euro. Andersom zou toenemende bereikbaarheid - en daarmee aantrekkelijkheid - van het Gelders Eiland een waardestijging als gevolg hebben.

3 Toegevoegde waarde het Gelders Eiland

3.1 Het Gelders Eiland is goed voor een kwart van de toegevoegde waarde in gemeente Zevenaar

Door middel van de gemiddelde toegevoegde waarde per werknemer per sector voor de COROP-regio Arnhem/Nijmegen en gegevens over het aantal werknemers per sector op het Gelders Eiland (bron: PWE Gelderland, 2019) bepalen we de jaarlijkse economische toegevoegde waarde van het totale Gelders Eiland en de toegevoegde waarde per sector.

We schatten de jaarlijkse toegevoegde waarde van het werk dat op het Gelders Eiland wordt verricht op circa € 324 miljoen (goed voor zo'n 1,3% van de totale toegevoegde waarde van de COROP-regio Arnhem/Nijmegen).

Vergelijken we de toegevoegde waarde op het Gelders Eiland met de totale toegevoegde waarde van de gehele gemeente Zevenaar, dan constateren we dat het Gelders Eiland goed is voor een aandeel van circa 24% van de toegevoegde waarde in de gemeente Zevenaar. Zie tabel 4 hieronder voor de jaarlijks gegenereerde toegevoegde waarde per sector op het Gelders Eiland en Zevenaar. De toegevoegde waarde is in de sectoren industrie (circa € 98 miljoen), afvalbeheer/recycling (circa € 41 miljoen) en groot- en detailhandel (circa € 38 miljoen) het grootst.

Tabel 5: Sectoren met de grootste toegevoegde waarde op het Gelders Eiland

Sector	Geschatte toegevoegde waarde HGE	Geschatte toegevoegde waarde Zevenaar (incl. HGE)
Industrie	€ 97,5 miljoen	€ 444,4 miljoen
Waterbedrijven en afvalbeheer	€ 40,7 miljoen	€ 92,2 miljoen
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	€ 37,9 miljoen	€ 220,3 miljoen
Bouwnijverheid	€ 21,9 miljoen	€ 112,4 miljoen
Verhuur van en handel in onroerend goed	€ 21,3 miljoen	€ 90,1 miljoen
Gezondheids- en welzijnszorg	€ 19,4 miljoen	€ 158,6 miljoen
Landbouw	€ 18,6 miljoen	€ 54,8 miljoen
Advisering, onderzoek en overig specialistische zakelijke dienstverlening	€ 14,5 miljoen	€ 99,9 miljoen
Vervoer en opslag	€ 11,5 miljoen	€ 66,5 miljoen
Horeca	€ 8,0 miljoen	€ 37,0 miljoen

Bron: CBS, 2016. Bewerking: Stec Groep, 2019.

Economische toegevoegde waarde recreatie-/horecasector is beperkt, maar (indirecte) spin-off moet niet worden onderschat

De recreatie-/horecasector is goed voor een jaarlijkse toegevoegde waarde van zo'n € 10,7 miljoen op het Gelders Eiland. Dat is circa 3% van de totaal jaarlijks gegenereerde toegevoegde waarde, daarmee is de directe economische omvang van de recreatie-/horecasector beperkt. Tegelijkertijd zorgt de recreatie- en horecasector doorgaans voor een grote spin-off voor een gebied. Recreërende gasten zorgen voor een indirecte werkgelegenheid en toegevoegde waarde in bijvoorbeeld dagelijkse en niet-dagelijkse detailhandel, catering, (personen)vervoer en maatschappelijke dienstverlening. De exacte toegevoegde waarde die indirect gepaard gaat met de recreatie- en horecasector is lastig in specifieke cijfers te duiden. Duidelijk is wel dat de recreatieve sector in een relatief geïsoleerd gebied als het Gelders Eiland bijdraagt

aan de levensvatbaarheid van voorzieningen en daarmee aan de leefbaarheid van het gebied. Voor bezoekers maar zeker ook voor inwoners van het Gelders Eiland.

3.2 De toegevoegde waarde van de ontsluiting N811 is aanzienlijk

Naast de toegevoegde waarde die op het Gelders Eiland zelf wordt gegenereerd schatten we ook de toegevoegde waarde van de inwoners van het Gelders Eiland die elders werken in. Dit doen we op basis van de gemiddelde toegevoegde waarde per werknemer op het Gelders Eiland en het aantal pendelstromen dat van en naar het Gelders Eiland beweegt. Op basis van deze cijfers verwachten we dat de circa 1.000 inwoners van het Gelders Eiland die elders werken, een jaarlijkse toegevoegde waarde genereren van circa € 86 miljoen. Dit betekent – plat gezegd – dat er dagelijks aan woon-werkverkeer circa € 86 miljoen toegevoegde waarde over de N811 rijdt.

Ook zijn er een groot aantal (grote) bedrijven op het Gelders Eiland dat voor transport afhankelijk is van de N811, zoals de steenfabrieken, de palletfabriek en de grote recycler. Gezamenlijk zijn deze bedrijven op zijn minst goed voor € 90 miljoen gegenereerde toegevoegde waarde, waarbij de N811 een belangrijk randvoorwaarde voor hun bedrijfsvoering is.

De woon-werkstromen over de N811 en de grote bedrijven die over de N811 vervoeren zijn gezamenlijk goed voor circa € 176 miljoen gegenereerde toegevoegde waarde. We tekenen hierbij aan dat dit naar verwachting een conservatieve schatting is: nagenoeg geen bedrijf op het Gelders Eiland is niet afhankelijk van de ontsluiting van de N811: ook detailhandel, een supermarkt en een bouwbedrijf heeft veel baat bij een goede ontsluiting naar hun marktgebied. Gezien de totale toegevoegde waarde van € 324 miljoen die op het Gelders Eiland wordt gegenereerd, verwachten we dat de geschatte €176 miljoen een absoluut minimum is.

4 Duurzaamheids- potentie het Gelders Eiland

4.1 Circulaire economie grootste next economy trend van invloed op het Gelders Eiland

Stec Groep signaleert vijf megatrends die een groot impact (zullen) hebben op de economie;

- Circulaire economie
- Smart industry
- Robotisering
- Open innovatie
- Smart logistics

Naar ons inzicht is de megatrend die de grootste invloed kan hebben op het Gelders Eiland een verschuiving richting een circulaire economie. Onder circulaire economie verstaan we onder andere het winnen en hergebruiken van bouwmaterialen, afvalstoffen en schaarse metalen en het benutten van restwarmte of CO² als energiebron. Doel hierbij is zo hoogwaardig mogelijk hergebruiken van producten, onderdelen en grondstoffen. Voor bedrijven en (kennis)instellingen loont het bijvoorbeeld steeds meer om dicht bij elkaar te zitten en/of dicht bij de herkomst van grote reststromen en afnemers.

4.2 Er is circulaire potentie op het Gelders Eiland

Op het Gelders Eiland zit circa 10% van de werkgelegenheid in een sector met hoge circulaire potentie, hieronder vallen de sectoren voedingsmiddelenindustrie, kunststofindustrie, afval en recycling en bouwnijverheid. Dit zijn sectoren met grote reststromen van (afval)stoffen die opnieuw gebruikt kunnen worden, of sectoren die grote reststromen verwerken en daarmee (afval)stoffen opnieuw gebruiken. De kansrijke sectoren met een grote circulaire (basis) potentie, met de meeste werkzame personen op het Gelders Eiland zijn bouwnijverheid (250 werkzame personen) en afval & recycling (circa 100 werkzame personen). De werkgelegenheid in de bouwnijverheid zit verspreid over meerdere kleinere bedrijven. De werkgelegenheid in de afval- en recyclingsector ligt (nagenoeg) bij één bedrijf; Wellman Recycling te Spijk.

Wellman is een bedrijf dat gebruikte PET-flessen verwerkt tot flakes die weer gebruikt kunnen worden als kunststof voor de voedingsmiddelenindustrie, de auto-industrie en hygiënische toepassingen. De vestiging in Spijk is een van de grootste recycling faciliteiten voor PET-flessen in Europa. Wellman zou als aanjager kunnen dienen voor circulaire initiatieven op het Gelders Eiland.

GROOTSCHALIG BEDRIJF ALS AANJAGER VOOR CIRCULAIRE ECONOMIE

Een grote industriële partij kan dienen als aanjager voor de circulaire ambities in de regio. Een dergelijk partij werkt als katalysator voor circulaire ambities. Maar ook in het midden- en kleinbedrijf zit veel kennis.

De circulaire economie heeft ruimtelijk gezien meerdere schaalniveaus. De hoeveelheid, kwaliteit en betrouwbaarheid van de materiaalstromen, maar bijvoorbeeld ook de ermee verbonden transportkosten, bepalen welk schaalniveau interessant is en prioriteit heeft voor het sluiten van de 'loop'. Idealiter is de kringloop zo klein als mogelijk en zo groot als nodig. Vaak zien we dat de regio dan een aantrekkelijk schaalniveau is. Als schakel tussen een lokale inzamel- en/of reparatie-infrastructuur enerzijds en grote landsdelige en (inter)nationale concentraties voor revisering, re- en upcycling anderzijds. Zelden kan een individueel bedrijventerrein dan ook honderd procent circulair zijn. Het sluiten van de productieketen is namelijk de kern: van ontwerp tot productie tot (her)gebruik en de logistiek daartussen. Hiervoor is meestal een netwerk van bedrijven(terreinen) in de regio nodig.

Daarom is regionaal samenwerken van groot belang. Bijvoorbeeld door gezamenlijk bedrijven aan elkaar te verbinden, ruimtelijke ontwikkelingen – zoals de (her)ontwikkeling van bedrijventerreinen – af te stemmen, te faciliteren bij een slimme organisatie van inzameling en herverdeling van materiaalstromen in de regio of de opzet van een regionaal investeringsarrangement. Zo wordt een gelijkwaardig regionaal speelveld voor ondernemers gerealiseerd en biedt een voedingsbodem voor kansrijke circulaire businesscases.

4.3 CO₂-uitstoot onder kleinschalige bedrijvigheid beperkt op het Gelders Eiland

De energieleveringen (gas en elektriciteit) van bedrijven op het Gelders Eiland zijn geanalyseerd, op basis hiervan doen we enkele uitspraken over de CO₂-uitstoot van deze bedrijven. Om te voorkomen dat energieverbruik gegevens herleid kunnen worden naar individuele (grootschalige) bedrijven zijn gegevens over de energieleveringen naar de grote solitaire locaties op het Gelders Eiland door het CBS geanonimiseerd. We gaan dus enkel in op de kleinere bedrijven op de verschillende bedrijventerreinen en andere locaties verspreid over het Gelders Eiland.

Uitstoot kleinschalige bedrijvigheid het Gelders Eiland onder 50% van Nederlandse gemiddelde

Een gemiddeld bedrijf op het Gelders Eiland stoot per jaar 10 ton CO₂ uit door zijn energieverbruik. De 10 ton CO₂ is opgebouwd uit een gemiddeld verbruik van 10.242 kWh en 2.021 m³ gas. Hiermee liggen de kleinschalige bedrijven op het Gelders Eiland onder 50% van het Nederlandse gemiddelde voor zowel elektriciteits- als gasverbruik. Hiermee is de stap naar CO₂-neutrale kleinschalige bedrijvigheid op het Gelders Eiland relatief klein.

BELEIDSMATIGE BELEMMERINGEN: OP GROTE DELEN VAN HET GELDERS EILAND ZIJN GROOTSCHALIGE ZONNE- EN WINDPARKEN GEEN OPTIE

Zonne- en windparken zijn op grote delen van het Gelders Eiland uitgesloten door de provincie Gelderland (Omgevingsvisie Gaaf Gelderland, 2019). In de gebieden tussen Pannerden, Aerdt en Herwen en tussen Herwen en Lobith zouden in potentie wel (grootschalige) zonneparken of windparken vanuit een duurzaamheidsoogpunt mogelijk zijn. Hierbij dient uiteraard ook rekening te worden gehouden met externe factoren als de leefbaarheid van de kerken en het behoud van de kwaliteit van de natuur in het gebied.

Bedrijven in grote solitaire locaties sleutelfiguren voor verduurzaming van het Gelders Eiland

Uit onze ervaringen met onze Next Economy Effect Rapportages zien we dat grote solitaire locaties van industriële bedrijven vaak goed zijn voor een bovengemiddeld CO₂-uitstoot. Op het Gelders Eiland hebben deze bedrijven de mogelijkheid hun CO₂-uitstoot te verminderen door (in de toekomst) gebruik te maken van duurzame transportatievormen zoals elektrisch rijden of door het aantal vervoersbewegingen per dag op een innovatieve manier te verminderen. Daarnaast liggen er mogelijk (ver)duurzaamheidskansen door restwarmte van de fabrieken langs de Rijn te hergebruiken.

5 Beleidsambities

5.1 Provinciaal, regionaal en gemeentelijk beleid bieden kansen maar ook belemmeringen voor Gelders Eiland

Gemeentelijk beleid: omgevingsvisie Gelders Eiland 2030 zet in op verbeterde bereikbaarheid

Onder "een leefbaar Gelders Eiland" wordt in de omgevingsvisie gesteld dat het voor de autobereikbaarheid van het gebied van belang is dat er een nieuwe en kortere aansluiting komt van het Gelders Eiland op de A12. Als concrete taak heeft de gemeente Zevenaar om de haalbaarheid van een nieuwe aansluiting van het Gelders Eiland op de A12 te onderzoeken, dit stuk is hier onderdeel van.

Provinciaal beleid 'Gaaf Gelderland': oplossen knelpunten om duurzaamheid te vergroten

In de omgevingsvisie "Gaaf Gelderland" stelt de provincie dat bereikbaarheid een kritische succesfactor is voor een "verbonden samenleving en een krachtige, duurzame Gelderse economie". De aanpak van de provincie om bereikbaarheid te verbeteren houdt in dat de provincie een netwerk van o.a. wegen verbetert en knel- en knooppunten en ontbrekende schakels worden aangepakt. De aandacht gaat in eerste instantie naar (logistieke) knelpunten en knelpunten rond de Gelderse steden. Bij het verbeteren van de bereikbaarheid in de provincie is toenemende duurzaamheid van groot belang.

Provinciaal beleid 'Coalitieakkoord Samen voor Gelderland 2019 - 2023': ruimte voor nieuwe infra mits er sprake is van het oplossen van een knelpunt

In het recente coalitieakkoord "Samen voor Gelderland 2019 - 2023" spreekt de coalitie haar ambitie uit om te zorgen dat Gelderse steden en regio's goed met elkaar verbonden zijn. Niet alleen stellen ze dat bereikbaarheid (over de weg en met het OV) de leefbaarheid van gebieden vergroot, daarnaast erkent de coalitie de grote economische waarde van bereikbaarheid voor gebieden. De provincie heeft de ambitie te investeren in alle vormen van mobiliteit en stelt hiervoor een integrale visie mobiliteit op. Naast de infrastructurele projecten die "op de stapel staan" is er ook ruimte voor nieuwe infrastructurele projecten: ook voor nieuwe projecten wordt budget uitgetrokken. Er is alleen ruimte voor nieuwe infra mits er "sprake is van knelpunten of aanzienlijke vermindering van overlast".

5.2 Oplossen 'knelpunt Witte Kruis' sluit aan bij gemeentelijk en provinciaal beleid

Vanuit de verschillende beleidsdocumenten die betrekking hebben op het Gelders Eiland en bereikbaarheid valt er te lezen dat er ambitie en budget vanuit de provincie Gelderland en de gemeente Zevenaar is voor het oplossen van een knelpunt zoals we van en naar het Gelders Eiland zien.

Vanuit een economische invalshoek is de toegangsweg tot het Gelders Eiland van groot belang en op dit moment een knelpunt. De ontsluiting van het Gelders Eiland is suboptimaal voor zowel de bedrijven die op het Gelders Eiland zijn gevestigd als voor het vele woon-werkverkeer. Het belang van een goede en - qua reistijd - efficiënte ontsluiting is vanuit economisch oogpunt groot. Bovendien zien we al jarenlang een groei in het aantal vestigingen en aantal werkzame personen op het Gelders Eiland waardoor ook de economie groeit. Dit leidt naar verwachting tot intensiever gebruik van de ontsluiting Witte Kruis. Hierdoor neemt ook het belang van een goede ontsluiting in de komende jaren verder toe.

Bijlage

Tabel 6: Woon-werk stromen het Gelders Eiland

Richting	Woonplaats	Werkplaats	Aantal personen
Binnen	Het Gelders Eiland	Rijnwaarden	1.000
Uit	Het Gelders Eiland	Zevenaar	600
Uit	Het Gelders Eiland	Arnhem	500
Uit	Het Gelders Eiland	Montferland	400
Uit	Het Gelders Eiland	Doetinchem	300
Uit	Het Gelders Eiland	Duiven	300
Uit	Het Gelders Eiland	Nijmegen	200
Uit	Het Gelders Eiland	Apeldoorn	100
Uit	Het Gelders Eiland	Ede	100
Uit	Het Gelders Eiland	Lingewaard	100
Uit	Het Gelders Eiland	Oude IJsselstreek	100
Uit	Het Gelders Eiland	Overbetuwe	100
Uit	Het Gelders Eiland	Rheden	100
Uit	Het Gelders Eiland	Zaltbommel	100
In	Zevenaar	Het Gelders Eiland	200
In	Doetinchem	Het Gelders Eiland	100
In	Duiven	Het Gelders Eiland	100
In	Montferland	Het Gelders Eiland	100
In	Oude IJsselstreek	Het Gelders Eiland	100
In	Rheden	Het Gelders Eiland	100
In	West Maas en Waal	Het Gelders Eiland	100

Bron: CBS, 2016. Bewerking: Stec Groep, 2019.